

Welkom op de wachtlijst

Waarom studentenverenigingen
steeds sneller volstromen

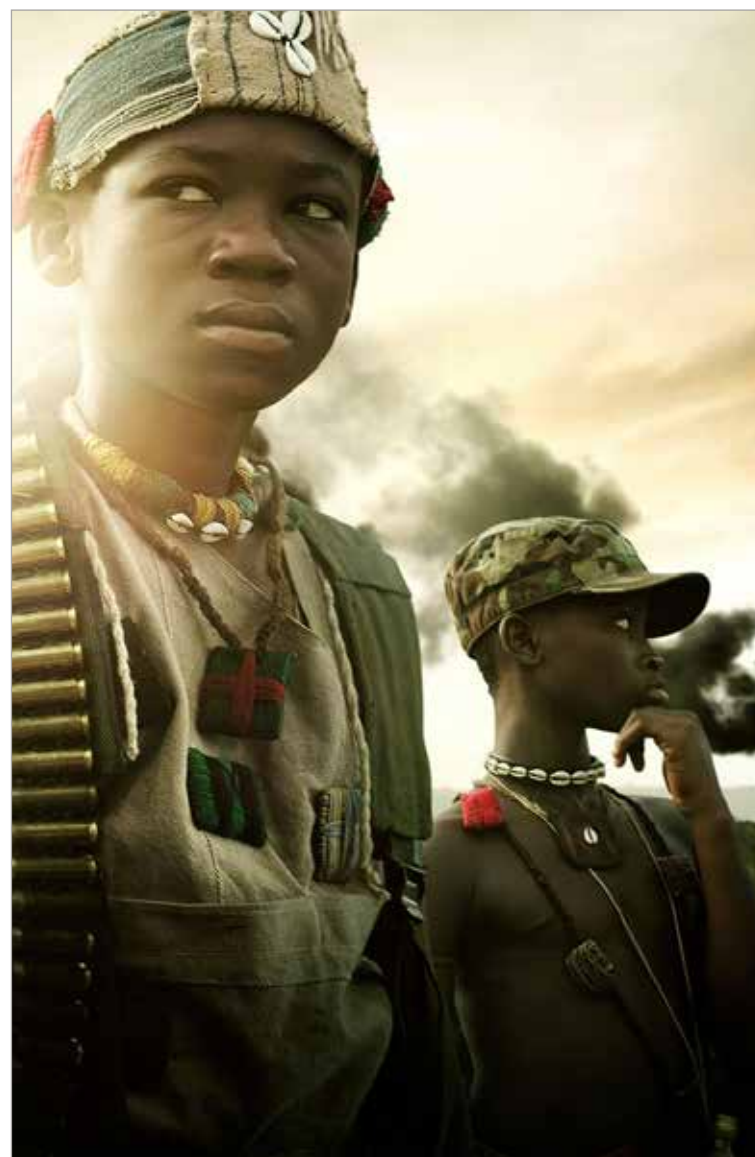
4

Onterecht vast

Criminoloog
verzamelt valse
bekentenissen

7

Kindsoldaten Klimaatverandering vergemakkelijkt
de rekrutering. 'Je aansluiten bij rebellen wordt een
keuze om te overleven'

11

Basisbeurs De plannen van het kabinet
rammelen, oordeelt de Raad van State

2

Het ‘kraakt en schuurt’ bij Rechten: studenten zijn te traag

Veel rechtenstudenten doen te lang over hun studie. De faculteit gaat maatregelen nemen en is bezig met een plan om de bacheloropleiding te verbeteren.

DOOR VINCENT BONGERS

‘Op tal van punten schuurt en kraakt het in de bachelor rechtsgeleerdheid’, zei Ton Liefwaard van het rechtenbestuur maandag tijdens de faculteitsraadsvergadering. ‘Zoals het nu is, is de opleiding niet zonder meer toekomstbestendig.’ In januari organiseerde de faculteit een zogeheten *midterm review* van alle opleidingen behalve criminologie. Specialisten van binnen en buiten de universiteit werd gevraagd de studies door te lichten, zodat eventuele zwakheden kunnen worden aangepakt. ‘Volgens de reviewcommissie zijn onze opleidingen goed’, aldus Liefwaard. ‘Er zijn echter uitdagingen waar we echt mee aan de slag moeten.’ Het grootste probleem: ‘Er zijn te veel studenten die moeite hebben

ze programma’s zijn echter nog sterk gericht op de klassieke juridische beroepen. De advocatuur, het Openbaar Ministerie, de rechtelijke macht.’ De faculteit gaat meer aandacht schenken aan de ontwikkelingen buiten deze zogeheten togaberoepen. ‘Dat betekent de ruimte voor interdisciplinariteit vergroten. Veel kennis om het juridische heen moet toegankelijk zijn voor studenten.’ Verder is het de bedoeling om met digitale middelen het onderwijs beter en spannender te maken. ‘Op die manier willen we studenten meer betrekken bij de colleges. We hebben daar tijdens corona veel kennis over opgedaan. Het kan effectiever, plezieriger en interessanter.’ Liefwaard wilde nog niet vertellen welke specifieke maatregelen en

‘Er zijn al lange tijd zorgen over het lage rendement’

om succesvol door de studie heen te gaan, iets minder dan zestig procent haalt de bachelor in vier jaar. Als je dat afzet tegen onze eigen opleiding criminologie, die zit dik in de zeventig procent, is dat een groot verschil.’ Liefwaard pakte de cijfers van de collega’s van de Universiteit Utrecht erbij. ‘Die halen 77 procent. Kennelijk gebeurt er met onze studenten iets waardoor ze te lang over hun studie doen. Ze raken te gemakkelijk uit beeld, en krijgen dan niet de optimale begeleiding. Het is niet goed voor de studenten én niet goed voor medewerkers, want de werkdruk neemt daardoor toe. Ook voor de financiële huishouding is het nadelig. We moeten echt aan de bak.’ Liefwaard vertelde dat het college van bestuur zich ook ‘al langere tijd zorgen maakt over het lage rendement’. Er zijn meer zaken die moeten worden aangepakt. De aansluiting van de opleidingen op de arbeidsmarkt is niet optimaal. ‘Onze studenten komen overal terecht, on-

plannen er zijn voorgesteld. Een adviescommissie heeft al een stuk geschreven, maar een reactie van het faculteitsbestuur hierop is nog niet afgerond. ‘Het geheel gaat veel impact hebben op de organisatie.’ ‘Een van de heikele punten is het grote aantal studenten’, reageerde personeelsraadslid Michiel van Emmerik. ‘Ik loop daar zelf tegenaan bij grote vakken als bestuursrecht. In bachelorjaar twee is er te weinig ruimte in het Kamerlingh Onnesgebouw voor werkgroepen. Je wil eigenlijk iedereen kleinschalig onderwijs bieden, dat kan alleen niet.’ Liefwaard: ‘Dit is een voorbeeld van een heel concreet probleem, waar heel veel kanten aan zitten: gebouwen, roostering en financiering. We proberen deze werelden allemaal te vangen in de visie.’ In november worden de plannen in de faculteitsraad besproken en valt het besluit over de nieuwe bachelor nieuwe stijl. ‘Er moet vervolgens nog ongelooflijk veel uitgewerkt worden. De uitvoering gaat wel twee à drie jaar duren.’

Kabinetsplannen voor basisbeurs rammelen

Het wetsvoorstel waarmee het kabinet de basisbeurs opnieuw wil invoeren krijgt scherpe kritiek van de Raad van State. Die vindt de plannen slecht onderbouwd en vreest dat de begrote één miljard euro op termijn onvoldoende is.

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO TACO VAN DER EB

Ook struikelt de Raad over mogelijke gevolgen van de compensatie voor de ‘leenstelselgeneratie’. Het kabinet schrijft in het voorstel al dat die juridisch niet nodig is, maar enkel bedoeld als gebaar. Mensen zouden snel het gevoel kunnen krijgen dat ze aanspraak mogen maken op tegemoetkoming als de regering beleid verandert, denkt de Raad. Dat zou beleidswijzigingen duur en ingewikkeld maken. Het wetsvoorstel moet terug naar de ministerraad, oordeelt de Raad, voor het in de Tweede Kamer kan worden behandeld. Joyce Esser, promovendus aan het Leidse Instituut voor Publiekrecht, legt uit: ‘De Raad van State zegt hier eigenlijk tegen de regering dat ze onvoldoende doordacht beleid voeren. “Denk nou eerst eens na voor je weer wat verandert en laat ook zien wat je overwegingen precies zijn” is de boodschap.’ De zogeheten ‘Afdeling advisering’ van de Raad van State is in Nederland de hoogste autoriteit op het gebied van bestuursrecht en kwaliteit van wetgeving. Alle wetsvoorstellen moeten van het instituut een advies krijgen. Dat gaat niet alleen over de juridische houdbaarheid, maar ook over de onderbouwing van het beleid. Het wetsvoorstel voor de nieuwe basisbeurs krijgt vooral kritiek over de onderbouwing, zegt Esser.

‘De keuze voor de basisbeurs als zodanig is een politieke keuze en daar gaat de Raad niet over. Waar wel voor wordt gewaakt is dat die keuze goed wordt uitgewerkt, zodat uitvoeringsinstanties en eventueel een rechter straks weten waar ze aan toe zijn en wat er precies bedoeld wordt.’ In het advies geeft de Raad van State aan zorgen te hebben over de toekomstbestendigheid. De basisbeurs is eerder afgeschaft omdat er niet genoeg geld was en investeringen nodig waren. Dat zou met het nieuwe stelsel opnieuw kunnen gebeuren. De onzekerheid hierover onder studenten is het tegenovergestelde van wat het kabinet met de basisbeurs beoogt. Daarom moet aannemelijk worden gemaakt dat er voldoende geld beschikbaar blijft om de studiefinanciering in stand te houden, oordeelt de Raad. Het probleem met compensatie van de leenstelselgeneratie is dat het kabinet moet uitleggen waarom uitgerekend die lichting tegemoetkoming verdient, en niet andere gedupeerden van beleidsveranderingen. Esser: ‘In dit geval zou de wetgever kunnen beargumenteren dat het alleen studenten betreft die in een ongelukkig gat gevallen zijn tussen de basisbeurzen, met grote grote persoonlijke gevolgen. Dat zou echter al snel lijken op een erkenning dat het beleid

een politieke fout is geweest en dat zal de wetgever niet willen. Het kabinet zal dus liever het narratief willen aanhouden dat het beleid nou eenmaal weer gewijzigd is, maar dat ze vrijwillig een tegemoetkoming bieden.’ De Raad van State heeft vaker sterke kritiek op wetsvoorstellen, en de laatste jaren steeds vaker, ziet Esser. ‘Een zogenoemd “zwaar dictum”, waarin de Raad van State ingrijpende kritiek uit, en een wetsvoorstel eerst terug naar de ministerraad moet voor het eventueel toch naar de Tweede Kamer kan, wordt vaker gegeven. Maar dit advies past wel in een trend waarin men kritisch is op de kwaliteit van wetgeving. Dat zag je bijvoorbeeld ook bij de coronawetgeving en de omgevingswet. De tendens is volgens critici dat de kwaliteit achteruit gaat.’ In 2021 kreeg 12,9 procent van de adviezen van de Raad van State zo’n ‘zwaar dictum’. Dat staat in schril contrast tot de periode voor de kabinetten-Rutte. Van 1998 tot 2006 leidde gemiddeld 8 procent van de adviezen tot deze beoordeling. Toch betekent dit niet direct dat wetten ook slechter worden, denkt Esser: ‘Deze adviezen worden erg serieus genomen en zo’n oordeel is voor wetgevingsjuristen op het ministerie pijnlijk. Er moet wel wat mee gebeuren, want anders is dat natuurlijk voer voor de oppositie.’

Wat regiostudies van Winnetou kunnen leren

Ik las deze week dat Winnetou en Old Shatterhand gecancelld zijn door de Nederlandse uitgeverij van de boeken van Karl May. Er is vast van alles te zeggen over het werk van May, maar zijn beschrijving van de relatie tussen Old Shatterhand en Winnetou verwijst naar een klassieke literaire en historische troep: de integere inheemse krijger of jager die onwrikbaar in zijn eigen cultuur is geworteld, maar toch en juist daarom in staat is een echte vriendschap aan te gaan met een vertegenwoordiger van een imperialistische cultuur, en daaraan ten onder gaat omdat zijn vriend nolens volens maar wetende de vernietigende consequenties van empire en van moderniteit met zich meebrengt. Het is een troep die regiowetenschappers meer dan gemiddeld aanspreekt: wie zou niet dezelfde geprivilegieerde toegang tot een andere cultuur willen hebben, vergezeld van dezelfde absolute zuiverheid van intentie? En wie is eigenlijk ook niet bang voor de gevolgen daarvan? De puurheid en oprechtheid van de relatie wordt gebalanceerd door de eindigheid ervan - als lezer weet je dat een verheven wezen als Winnetou zijn perfectie luister bijzet door op enig moment te zullen sterven. Er bestaan meer gietsels uit deze mal. Arendsoog en Witte Veder zijn een plattere recreatie ervan, die ook als ménage-a-trois in de wereldliteratuur voorkomt. Nathaniel Bumpo, wiens schietkunsten hem de bijnaam Hawkeye gaven, vormt een onafscheidelijk trio met zijn Mohikaanse bloedbroeder Chingachgook en diens zoon Uncas. In de platste afgietsels verworvt de troep een frictieloze relatie tussen de variatie op Winnetou, mysterieus natuursmens met bovennatuurlijk lijkende krachten, en die op Old Shatterhand, een welwillende vaderfiguur die zich de inheemse wegen heeft eigengemaakt. In het wilde Oosten van de late negentiende en vroege twintigste eeuw vinden we een weerbarstiger voorbeeld van de troep terug in de vriendschap tussen de (niet-fictieve) geograaf, jager, kenner van Mantsjoerije Vladimir Arsenyev en de Mantsjoerij-Mongoolse jager Dersu Ursala. Arsenyevs boek over zijn vriendschap met Ursala werd beroemd. Arsenyev tekende op hoe Ursala meerdere malen Arsenyevs leven redde en hoe de inheemse jager naar de wereld keek, waar hij zichzelf een onderdeel van achtte, en geen meester ervan zoals Arsenyev wel deed.

Kurosawa Akira, de beroemde Japanse regisseur, verfilmdde het verhaal treffend in 1975 (en kreeg er een Oscar voor). De ontmoeting tussen de twee was meer dan de ontmoeting tussen twee verschillende beschavingen: het was ook een ontmoeting tussen een cultuur die ten dode was opgeschreven en de cultuur die het vonnis zou voltrekken.

‘In *The Last Samurai* groeit Tom Cruise uit tot een gotspe van bijbelse proporties’

De kolonisatie van wat Ruslands Verre Oosten werd genoemd betekende voor veel oorspronkelijke bewoners hun dood, en in ieder geval die van hun manier van leven. Ursala vertelde Arsenyev dat zijn vrouw en kinderen waren gestorven aan een besmettelijke ziekte, meegebracht door Chinese of Russische kolonisten. De vriendschap tussen de twee lijkt hecht te zijn geweest. Arsenyev heeft zijn vriend naar de stad proberen te halen, maar toen Ursala beseftte dat hij daar niet zomaar mocht jagen en

vuur mocht stoken, trok hij het woud weer in, met Arsenyevs laatste cadeau aan hem: een modern geweer. Niet veel later werd de Mantsjoerijer dood aangetroffen, vermoord door struikrovers die het op zijn nieuwe wapen hadden voorzien. Winnetou wordt in een hinderlaag gedood, Uncas offert zich op in een gevecht met de wrede Irokezen, Ursala wordt vermoord door bandieten.

Je vraagt je af of deze troep geen sublimatie is van de vernietiging van een vreemde cultuur die door Old Shatterhand, Natty Bumpo en Arsenyev - niet onproblematisch - werd gezien als te puur en uiteindelijk te weerloos om te blijven bestaan. Het is een vorm van nostalgie, maar één die impotent en medeplichtig toekijkt op de bewuste annihilatie van een andere beschaving.

De relatie tussen Ursala en Arsenyev was wederkerig. In latere zwakke echo’s van deze troep klinkt juist zelfgenoegzaamheid door. Zo is Tom Cruise als door hemzelf aangerichte slachtpartijen onder Native Americans getraumatiseerde militair die samoeraï wordt in *The Last Samurai* een gotspe van bijbelse proporties. Er is in hun historische context weinig aan te merken op figuren als Old Shatterhand, Natty Bumpo of Vladimir Arsenyev - fictief of historisch, zij vertegenwoordigden het beste van de beschavingen die veroverden en vernietigden. Ze waren oprecht in hun bewondering en respect voor Winnetou, voor Chingachgook en Uncas, voor Dersu Ursala. Het enthousiasme om te leren van hun inheemse kameraad was ongeveinsd, de romantische nederigheid ten aanzien van inheemse kennis omgekeerd evenredig met de zelfgenoegzaamheid van het merendeel van hun tijdgenoten. Maar te midden het botsen van beschavingen konden ze weinig meer doen dan wat troostende woorden prevelen, machteloos als een priester tot een terdoodveroordeelde op het schavot. Ik vraag me af wat dit inhoudt voor de regiostudies. Ik vraag me ook af of het niet meer uitgeven van Karl May ons dat antwoord gaat geven.

REMCO BREUKER is hoogleraar Koreastudies

Eerst rondkijken gaat niet meer

Nieuwe eerstejaars genieten tijdens de El Cid-week van een alcoholvrije champagnebrunch.

Studentenverenigingen zijn ongekend populair, stromen steeds sneller vol en werven ook eerder onder scholieren. Gevolg: veel eerstejaars weten al waar ze zich inschrijven, en wie zich tijdens de El Cid wil oriënteren is vaak te laat. ‘Tijdens corona is het echt omgeslagen.’

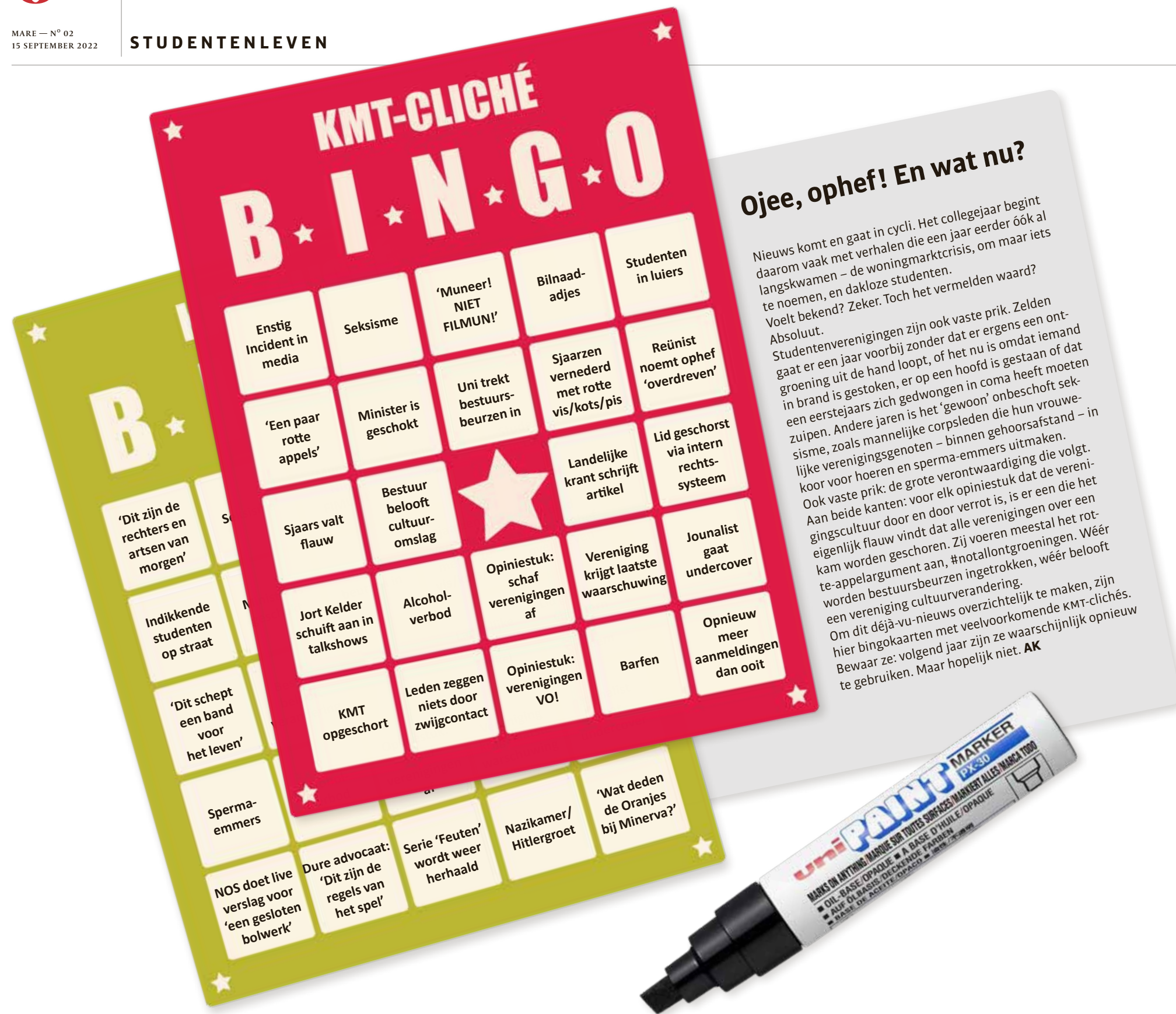
DOOR SUSAN WICHGERS
FOTO TACO VAN DER EB

Wie heeft ze niet voorbij zien komen: de filmpjes van eerstejaarsstudenten die als een dolle naar de ingang van Quintus rennen op de maandagochtend van de El Cid. De dag ervoor had de vereniging op Instagram al gewaarschuwd dat ‘rijvorming pas vanaf 8 uur’ s ochtends toegestaan’ zou zijn, om te voorkomen dat er in de nacht al voor de deur werd gebivakkeerd. Eerstejaars geneeskundestudent Inge van der Velden (18) stond ook in die rij. ‘Helaas’, voegt ze er lachend aan toe. ‘Toen ik daar stond, vroeg ik me wel even af waar ik mee bezig was.’ Ze heeft geluk gehad: doordat ze er zo vroeg bij was, werd ze meteen toegelaten. ‘Twee vriendinnen zijn niet meteen ingeloot, maar later gelukkig alsnog wel.’ Quintus werkte door de verwachte drukte met twee inschrijvingssystemen: de 200 mensen die zich als eerst inschreven werden meteen toegelaten en de overige 125 plekken werden geloot, om ook mensen die zich later pas inschreven nog een kans te geven. Van der Velden had al voor de El Cid meegekregen dat er op maandagochtend een rij zou staan, dus ze had al van tevoren besloten dat ze lid wilde worden. ‘Via een vriendin die al in Leiden woonde, wist ik welke verenigingen er waren. Ik had ook al online gekeken en een paar keer gehospiteerd, daar hoor je natuurlijk veel. Eigenlijk wist ik niet heel goed waar ik me had ingeschreven. Dat hoor ik wel van meer mensen. Ook andersom trouwens: dat mensen het aan het begin nog niet wisten, en het vervelend vonden dat ze al te laat waren. Ik ben heel blij met mijn keuze, maar het was leuk geweest om wat meer rond te kunnen kijken.’ Nog nooit is de ledenstop zo snel gehaald als in de laatste twee edities van de El Cid, laat bestuurslid extern Noëlle van der Hoorn van Quintus weten. ‘We merken dat lid worden van een vereniging steeds populairder wordt. Tijdens de pandemie

was het voor studenten lastig om sociale contacten op te bouwen. We denken dat dat heeft bijgedragen aan de keuze van nieuwe studenten om bijvoorbeeld direct te gaan wonen in een studentenhuus en lid te worden bij een vereniging.’ Bij Minerva was het ook druk, maar daar doen ze niet aan ‘wie het eerst komt, die het eerst maalt’. Alle plekken worden geloot, legt bestuurslid Julia Sterneberg (22) uit. ‘De inschrijvingen zijn van maandagochtend tot donderdagmiddag open, en de eerste die zich inschrijft heeft evenveel kans als de laatste.’ Geen rijen op maandagochtend in de Breestraat dus. ‘Een rij voor de deur van SSR: ik denk niet dat het ooit gaat gebeuren’, zegt aankomend voorzitter Jasper Jansen (22). Maar toch wordt het ook daar steeds drukker: ieder jaar wordt de ledenstop eerder gehaald. ‘Voor corona, toen ik zelf lid ben geworden, kon je rustig rondkijken, op dinsdag of woensdag besluiten dat het toch wel leuk is, zo’n vereniging, en je dan op donderdag nog inschrijven. Ik dacht zelf ook

dat een studentenvereniging niks voor mij zou zijn en ontdekte tijdens de El Cid dat ik het toch wel geinig vond.’ Door de populariteit van verenigingen hebben nieuwkomers nauwelijks nog tijd om zich te oriënteren. ‘Tijdens de twee El Cid-edities in de coronatijd is dat echt omgeslagen. Deze keer ging het bij ons ook heel hard: op woensdag zaten we al vol. Het is dubbel, want het is heel leuk dat er zoveel mensen lid willen worden en dat we nu überhaupt de ledenstop halen. Maar het is jammer dat mensen die zich later in de week willen inschrijven geen kans meer krijgen.’ Mensen die geïnteresseerd zijn in studentenverenigingen beginnen vaker voor de introweek met rondkijken, ziet Van der Hoorn. ‘Er is steeds meer vraag naar informatie over de vereniging door aankomend studenten. Daar proberen we op in te spelen door bijvoorbeeld

‘Het is jammer dat mensen die zich later willen inschrijven geen kans krijgen’

het hele jaar actief te blijven op social media, zodat ze alvast een goed beeld krijgen van hoe het verenigingsleven eruitziet.' Ook organiseren verenigingen voor de El Cid al open activiteiten. Minerva hield in juni een drukbezochte open dag, waar commissies en leden over hun ervaringen vertelden. Op Quintus was er ook een open dag waar veel mensen op afkwamen, en een aantal zomerborrels. Bestuurskundestudent Lobke van den Born (18) werd dit jaar lid van Minerva en was er al ver voor de zomer regelmatig te vinden. 'Mijn broer en zus waren al lid, dus ik ben een paar keer met ze meegegaan en ik vond het heel leuk. Bij Minerva begint het allemaal heel vroeg: in februari zijn er al scholierenfeestjes waar je heen kunt. Daardoor wist ik ver van tevoren dat het iets voor mij was.' Ook haar ouders stimuleerden Van den Born daarin: 'Zij zaten allebei bij Quintus. Ze hebben me absoluut niet gepusht, maar zeiden wel dat lid worden bij een studentenvereniging heel leuk is.' Voor vroeggeïnteresseerden zijn die open activiteiten een fijne bijkomstigheid, een extra mogelijkheid om te achterhalen wat ze het leukst vinden. Maar eerstejaars die totaal onbekend zijn met verenigingen en de El Cid willen gebruiken om er rond te kijken, lopen automatisch een achterstand op. Studenten die nog niks van verenigingen weten, weten ook niet van die activiteiten', zegt Evelien Brugman (20, biologie). 'Die missen dubbel de

boot eigenlijk.' Zelf werd ze lid bij SSR. 'Ik ben eerste generatiestudent, dus van mijn ouders hoorde ik niks over verenigingen. Ik wist net wat Minerva was en hoorde over Augustinus van vriendinnen, maar ik had totaal geen idee wat bij me paste. Daarvoor moet je langsgaan en met mensen praten. Daar is de El Cid in principe voor, maar als je aan het eind van de week pas ontdekt dat je bij Augustinus wil, ben je te laat.' Op basis van wat online onderzoek en verhalen van een vriend die al lid was van SSR, schreef Brugman zich op dinsdag in, om zeker te zijn van een plek. 'Ik heb op dom geluk gekozen. Ik had alleen een rondleiding door het gebouw gehad, maar dat zegt nog niet zoveel. Pas op donderdag ging ik erheen om een goed beeld te krijgen. Gelukkig bleek het wel een goede keuze.' Niet op alle verenigingen liep het overigens storm. Bij Catena waren er bijvoorbeeld slechts 86 aanmeldingen, laat aankomend voorzitter Kyra Maartense weten. Niet getreurd dus, als je ergens bent uitgeloot: bij Catena kun je het hele jaar door nog terecht, en over een dubbeldidmaatschap doen ze daar niet moeilijk. Als je een beetje sportief bent, kun je in het voorjaar lentedid worden bij roeiverenigingen Njord of Asopos (die nu wel al de ledenstop snel haalden). De rest weet wat hen te doen staat: op zondagnacht voor de volgende El Cid toch al ergens in een rij gaan staan, en (opnieuw) hopen op het beste.

Wel vol, maar nog nauwelijks internationals

Minerva, Augustinus, SSR en Quintus hebben – zoals gebruikelijk de laatste jaren – hun ledenstop gehaald. Bij Catena is de teller tot nu toe blijven steken op 86 aanmeldingen, maar daar kunnen studenten zich nog het hele jaar inschrijven. Niet alleen Nederlandse studenten weten Leiden te vinden, ook steeds meer buitenlandse studenten komen hiernaartoe. Waar in 2012 nog maar 6 procent van de studenten geen Nederlandse nationaliteit had, was dat in 2021 gegroeid naar ruim 18 procent. Bij de grote gezelligheidsverenigingen zien we deze internationals echter nog niet. Niet allemaal houden ze bij wat de nationaliteit van hun leden is, maar de verenigingen die daar wel zicht op hebben, laten weten dat het aantal internationale studenten dat per jaar lid wordt op één hand te tellen is. Jasper Busch, assessor extern van Catena, legt uit dat zijn vereniging juist wel actief op zoek is naar internationale leden: 'Wij willen graag meer leden aantrekken om diverser en groter te worden. Sinds vorig jaar hebben we daarom een internationale committee.' Die commissie is aanwezig op de owl, de engelstalige El Cid, en helpen internationale leden integreren in de vereniging. Busch: 'Deze studenten zijn vaak pas later in Leiden en hebben dan de El Cid en de KMT gemist. Dat willen we graag inhalen door ze te laten zien wat er allemaal mogelijk is op onze vereniging.' **EB**

Geef het nu maar gewoon toe

Beeld uit de CBS-serie Interrogation

Hoe kan een onschuldige toch een moord bekennen? En wat is de rol van justitie? Criminoloog Linda Geven gaat een Europese databank aanleggen met valse bekentenissen. 'Het is slechts het topje van de ijsberg.'

DOOR VINCENT BONGERS

'Hé! Kijk me eens aan', schreeuwt een rechercheur tegen de verdachte. 'Dit pik ik niet!' Hij grijpt de man bij zijn arm. 'Jij was daar op 2 september, jij hebt op de uitkijk gestaan...'

'Ik was daar niet...', reageert de verdachte. Rechercheur onderbreekt hem en brult: 'Gelul, echt gelul.'

Op 2 september 1998 heeft een man de 63-jarige Geke van 't Leven-de Goede tijdens een roofoverval doodgeschoten in haar villa in een bos bij Arnhem. De overvaller wilde een vriendin die op bezoek komt, ook vermoorden. Zij overleefde het echter. De politie arresteert negen mannen, van wie acht met een Turkse achtergrond. De verhalen die volgen worden opgenomen. Op de 160 videotapes is te zien hoe uiteindelijk een van de mannen langzaam maar zeker onder de druk bezwijkt.

'Ben jij de moordenaar of niet? Als je baard eraf gaat, ben je precies de man op de compositietekening van de dader', zegt de verhoorder. Uiteindelijk legt de verdachte een valse bekentenis af, zal hij later toegeven in de documentairereeks *De villamoord* van KRO-NCRV. Hij deed het onder andere omdat de rechercheurs maar bleven herhalen dat het voor hem het beste was om te zeggen dat hij op het plaats delict was. Dan zou hij niet voor moord vervolgd worden en een lichtere straf krijgen. Als gevolg van die bekentenissen krijgen alle mannen een celstraf. Een van hen pleegt zelfmoord in de gevangenis. 'Dit is een verhoor waar het helemaal misgaat',

zegt criminoloog Linda Geven, die onderzoek doet naar waarom mensen valse bekentenissen afleggen. 'Hier wordt zelfs fysiek geweld gebruikt.'

Vrijdag spreekt de universitaire docent op de publieksdag Brein & Recht van het Leiden Institute for Brain and Cognition in de Stadsgehoorzaal. In april kreeg ze een zogeheten Veni-subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.

'De politie zegt dat er bewijs is dat de verdachte betrokken was bij de moord', vervolgt Geven. 'Maar er is geen spoor van bewijs. De verklaring van de verdachte bevat allerlei onjuiste details. Op papier lijkt het een sluitend verhaal. Uit de beelden blijkt dat veel zaken niet kloppen.'

De teamleider van de recherche was overigens dezelfde persoon als bij de Puttense moordzaak uit 1994. Daarin werden twee mannen ten onrechte tot tien jaar veroordeeld nadat zij valse bekentenissen hadden afgelegd. 'Uiteindelijk is die zaak herzien en zijn de mannen alsnog vrijgesproken. In de Arnhemse villamoord is niet officieel vastgesteld dat het om een gerechtelijke dwaling gaat. Herziening is voornamelijk dan ook afgewezen.'

De aanpak bij de villamoord is een extreem voorbeeld van maximalisatie-aanpak in verhoren, vertelt Geven, die daar in de Verenigde Staten onderzoek naar deed. 'Agenten vertellen de verdachte dan zaken als: "Een rechter zal het je kwalijk nemen dat je niet meewerkt."' >

Kunnen we het beest nog temmen?

Still uit de film *The Matrix* (1999)

‘Je moet terecht-
kunnen bij een
levend mens, en
niet verdwalen in
het digitale bos’

Door nalatigheid heeft de overheid de digitaliseringswereld laten verworden tot een soort ‘Wilde Westen’, vindt de verantwoordelijke staatssecretaris Alexandra van Huffelen. Is er nog een weg terug? ‘Ik ben pessimistisch.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

‘Dank dat jullie zijn gekomen, ikzelf was op maandagochtend zelden in de collegebanken te vinden’, begon staatssecretaris Alexandra van Huffelen (Digitalisering, D66) maandag op de Spaanse Trappen van het Wijnhavengebouw tegen pakweg zestig studenten en andere geïnteresseerden. Van Huffelen wilde de spreektijd van haar lezing niet besteden aan een gelikt verhaal over alle voordelen van digitalisering. Ja, we kunnen online bankieren, winkelen, college volgen en ondernemen: heel efficiënt en je hoeft je stoel er niet voor uit. ‘Maar er zitten ook enorm grote risico’s aan’, waarschuwde de staatssecreta-

ris. ‘We moeten niet meer alleen kijken naar de kansen die het biedt. Dat hebben we veel te lang gedaan en daardoor is de digitaliseringswereld een soort Wilde Westen geworden. Het is tamelijk ongereguleerd en dat moet anders.’ In Nederland zijn 2,5 miljoen mensen niet digitaal vaardig, zei Van Huffelen. Terwijl juist deze groep doorgaans het meest met de overheid te maken heeft. Zij hebben bijvoorbeeld geen toegang tot digitale apparatuur, kunnen niet goed lezen of schrijven of weten niet goed hoe ze informatie moeten opzoeken. ‘Doordat zij er niet zelf in slagen om bijvoorbeeld een uitkering aan te vragen, krijgen ze een achterstand. Dat leidt tot sociale ongelijkheid.’ Daarom is het belangrijk dat (lokale) overheden niet alleen telefoonlijnen, maar ook loketten aanbieden voor hulp. ‘We hebben lang ontkend hoe belangrijk dat voor mensen is, ook voor hen die wel digitaal vaardig zijn. Je moet terecht kunnen bij een levend mens, niet bij een bot, zodat je niet in het digitale bos verdwijnt.’ Een ander probleem: het klakkeloos accepteren van cookies bij het bezoeken van websites. ‘Niemand leest de voorwaarden, terwijl we steeds vrijwillig onze data weggeven aan bedrijven die daar heel veel geld mee kunnen verdienen. Bovendien weten we niet meer goed wat er over je bekend is, wie die informatie heeft en wat ermee gebeurt. Dat is best scary, omdat dat ervoor kan zorgen dat er dingen mislopen in het vinden van een baan of in interactie met de overheid.’

Volgens Van Huffelen let de overheid niet goed genoeg op hoe data worden beschermd. ‘Dat heb ik aan den lijve meegemaakt in mijn vorige baan, toen ik werkte aan het oplossen van de problemen rond de toeslagenaffaire. Die waren voor een groot deel ontstaan door een algoritme bij de Belastingdienst dat ervoor zorgde dat mensen met bepaalde kenmerken extra werden gecontroleerd en bij voorbaat verdacht waren. Het is ongelooflijk belangrijk dat die algoritmes worden gereguleerd.’ Ook noemde ze de grote hoeveelheden desinformatie die online wordt verspreid, ‘die vaak niet is bedoeld om te informeren maar om je mening een bepaalde kant op te sturen, of de wetenschap onderuit te schoffelen’. Ze gaf een voorbeeld: ‘Mijn politiek assistent zocht laatst iets op over het asielzoekerscentrum in Tubbergen. De dagen erna kreeg ze alleen maar informatie op haar scherm waarin stond dat het een goed idee zou zijn om het in de fik te steken. Zo kun je na een onschuldige zoekopdracht vrij makkelijk in een *rabbit hole* terechtkomen.’ Volgens de staatssecretaris moet de overheid dan ook ‘ongelooflijk veel doen’ om ervoor te zorgen dat al die risico’s worden beperkt, maar is een probleem dat er vooralsnog ‘onvoldoende middelen’ zijn om de big tech-bedrijven aan te pakken. ‘In Europees verband is er weliswaar wet- en regelgeving in de maak om de macht van bedrijven als Microsoft, Google en Facebook te regule-

ren, maar die moet grotendeels nog worden geïmplementeerd.’ En in de tussentijd? Van Huffelen sprak de hoop uit dat burgers de ‘regie weer terugkrijgen over zichzelf in de online wereld’ en de vraag naar persoonsgegevens afneemt. ‘Als je een auto gaat huren moet je een rijbewijs laten zien, maar het enige wat die verhuurder moet weten is dat je rijbewijs geldig is. Dat kan ook gewoon met een vinkje.’ Maar in plaats van toe te lichten hóe en op welke termijn ze daarvoor gaat zorgen, probeerde ze de verwachtingen direct te temperen. ‘In de praktijk is het ongelooflijk ingewikkeld om dit ongetemde beest dat we hebben laten ontstaan enigszins klein te krijgen. Ik ben daar een beetje pessimistisch over. Door de enorme complexiteit is het een bijna onmogelijke opgave en het is de vraag of het ons zal lukken.’ Daarbij deed ze een beroep op de studenten in de zaal. ‘We hebben als kabinet, Europese Commissie en het Europees Parlement nog heel veel stappen te zetten, maar ook jullie, als jullie straks aan het werk gaan, zullen hier sterk op moeten gaan letten. Want die wildwestwereld moeten we omzetten in een wereld die net zo veilig is als de fysieke: die is gericht op gelijkheid, het voorkomen van discriminatie, en transparantie.’ Na de lezing vroeg een student de staatssecretaris om haar handtekening. Van Huffelen stemde toe, maar onder één voorwaarde. ‘Als je er verder maar niks mee doet’, zei ze, terwijl ze haar krabbel zette.

Afbeelding uit de Netflix-film *Beasts of no Nation*

Droogte drijft kinderen de oorlog in

Klimaatverandering heeft zeker ook invloed op het rekruteren van kindsoldaten, betoogt politicoloog Roos van der Haer. ‘Je bij een rebellengroep aansluiten is een keuze om te kunnen overleven.’

DOOR MARK REID

‘Klimaatverandering raakt ons allemaal, maar de gevolgen zijn vooral slecht voor diegenen die al in een zwakkere positie zitten, en dat zijn onder andere kinderen’, vertelt Roos van der Haer. De politicoloog en universitair docent besloot om de invloed van de klimaatcrisis te bekijken in haar eigen vakgebied: conflictgebieden en kindsoldaten. ‘In eerdere onderzoeken naar kindsoldaten hebben onderzoekers gekeken naar grote structurele factoren zoals globalisatie, armoede en bruto binnenlands product’, aldus Van der Haer. ‘Niemand keek naar klimaat. Ook als je kijkt naar verdragen over klimaatverandering, dan staat er niks in over kinderen. En in verdragen over de positie van het kind wordt er niks gezegd over klimaat. Dat vind ik schokkend. Klimaatverandering verandert alles.’ Ze onderzocht Sierra Leone, een land dat tijdens een lange burgeroorlog (tussen 1991 en 2002) periodes van droogte kende en ook nu nog erg kwetsbaar is voor de gevolgen van klimaatverandering. Een van de strijdende machten tijdens de burgeroorlog, rebellenbeweging Rebel United Front, rekruteerde in die periode veel kinderen. ‘Ze waren zeker niet de enigen, maar waren wel berucht en gewelddadig.’ In een artikel in *Journal of Peace Research* betoogt Van der Haer dat de droogte er direct aan heeft bijgedragen dat de kinderen zijn gerekruteerd, en dat dit door toekomstige klimaatverstoringen ook op andere plekken waarschijnlijker wordt. ‘Het klimaat verandert en plotseling heb je geen middelen meer. Het land is niet vruchtbaar, dus je hebt geen eten. Dan heb je

als kind echt een probleem. Wat moet je doen? Je hebt honger en kan waarschijnlijk niet naar school. Je bij een rebellengroep aansluiten is een keuze om te kunnen overleven: daar krijg je wel te eten.’

Naast het aanbod van kindsoldaten voorspelt de politicoloog dat de vraag vanuit rebellengroepen zal groeien. Voor hen zijn kindsoldaten immers een goedkoop alternatief. ‘Je hoeft ze niet zo veel eten te geven en ze eisen ook niet veel extra’s. Volwassenen willen op den duur geld, of een stukje land. Dat vragen kinderen niet zo snel.

‘Sommige psychologen hebben zelfs gezegd dat kinderen beter zijn in vechten. Je kan ze indoctrineren en drugs geven. Ze hebben geen idee wat voor risico ze lopen of wat doodgaan betekent. Er zijn dus zowel economische als psychologische redenen die het rekruteren van kindsoldaten aantrekkelijk maken voor rebellengroepen. Klimaatverandering versterkt dat.’ Hoewel Van der Haer voornamelijk naar groepen in Afrika kijkt, zijn haar bevindingen ook op andere plekken toepasbaar. Zo zijn

rebellengroepen in Zuid-Amerika zoals FARC vaak ook afhankelijk van de handel in drugs en koffie. Klimaatverandering kan dat verstoren. Van der Haer: ‘Als er droogte komt en de coca gaat eraan, dan moet die rebellengroep iets anders vinden om geld te verdienen. Dan zijn kindsoldaten een goedkoop alternatief.’ Meisjes zijn nog kwetsbaarder dan jongens. ‘In sommige Afrikaanse

gebieden gaat zeventig procent van de meisjes niet eens naar school. Ze gaan alleen als de ouders het echt belangrijk vinden. Ook dat effect zal door klimaatverandering worden versterkt.’ Ook voor kinderen die niet direct meevechten in een leger kan het rekruteren van kindsoldaten gevolgen hebben. ‘In een studie die binnenkort uitkomt, kijken we naar hoe conflicten kindhuwelijken beïnvloeden. We zien dat tijdens oorlogen het aantal kindhuwelijken daalt, eenvoudigweg omdat er minder mannen zijn om mee te trouwen. Maar zodra er kindsoldaten betrokken zijn bij het conflict of er veel seksueel geweld is, zien we dat ouders hun dochters uithuwelijken omdat ze bang zijn dat ze anders worden gerekruteerd of verkracht.’

‘Ze hebben geen idee wat voor risico ze lopen of wat doodgaan betekent’

Ontdooien en opzetten: maanvis van 400 kilo

In december spoelde deze maanvis (twee meter lang, 400 kilo zwaar) aan op Ameland. Dat gebeurt zelden, want maanvissen leven over het algemeen in warmer water. De afgelopen maanden werd de vis bewaard in een vriezer in Naturalis, maar zaterdag mag 'ie eruit om te ontdooien voor de ogen van museumbezoekers. Vanaf maandag gaat preparateur Mickel van Leeuwen aan de slag om een gipsen mal te maken van de maanvis en de huid er vervolgens (zoveel mogelijk in één stuk) af te halen. Om meer te weten te komen over het dieet van de maanvis gaan wetenschappers de maag-darminhoud onderzoeken. Eenmaal geprepareerd krijgt 'ie een plekje in de collectietoren van Naturalis.

Docenten staan klaar, maar er komt niemand

Na twee lockdownjaren met voornamelijk online colleges hebben rechtenstudenten moeite om de switch te maken naar fysiek onderwijs. De faculteit gaat ze daarbij helpen. 'Tijdens de lockdown kon je op stop drukken, maar bij echte colleges gaat dat niet.'

DOOR VINCENT BONGERS

Dat bleek maandag tijdens de faculteitsraadsvergadering van Rechten. 'Ik merk dat online studeren heel anders is dan offline', zei Veerle Hooftman van studentenpartij LSP. Rechten heeft een begeleidingsprogramma voor eerstejaars, Leiden Law Practices (LLP), waar studenten onder andere leren hoe ze moeten studeren. 'Studenten die dat niet hebben gevolgd weten niet altijd goed hoe ze fysiek een college moeten bijwonen, of hoe ze optimaal gebruik moeten maken van hoorcolleges of werkgroepen', aldus Hooftman. 'Is het mogelijk om meer begeleiding te bieden?' vroeg ze aan het faculteitsbestuur.

Ook studenten die wel het LLP hebben gevolgd, hebben soms problemen met colleges in het post-lockdown tijdperk. Het blijkt dat bij sommige colleges studenten liever thuisblijven, zei Ton Liefwaard van het rechtenbestuur. 'Er is een groep die geconditioneerd is door online onderwijs. Docenten staan dan klaar op de campus, de studenten verschijnen echter niet.' Bij andere colleges is het dan weer heel erg druk, zeker in het begin van het academisch jaar (zie kader). Personeelsraadslid en universitair hoofddocent Gelijn Molier snapte niet wat er ingewikkeld kon zijn aan colleges volgen op de universiteit. 'Er

valt niet zoveel te vertellen over hoe alles verloopt: je gaat naar het hoorcollege en luistert naar wat de hoogleraar vertelt. In de werkgroepen wordt een actieve houding verwacht. Ik ben benieuwd wat er nou zo anders is ten opzichte van online onderwijs.' 'Actief zijn in een college is iets dat de afgelopen twee jaar veel minder vereist was', reageerde Hooftman. 'Je kon toen gewoon op stop drukken. Je kunt de colleges op de universiteit niet op pauze zetten.' Molier: 'Dat is een goed punt. Je zou de docent even op pauze willen zetten.'

Het rechtenbestuur denkt na over maatregelen om studenten met collegevrees te helpen. 'We zijn aan het kijken of we hier ook een popcorn kunnen oprichten', zei assessor Julie Külsen. 'Dat is een plek waar studenten terecht kunnen met vragen over hoe je bijvoorbeeld een goed cv opstelt. Daar zou een student ook informatie kunnen krijgen over hoe je moet studeren. Verschillende faculteiten hebben al een popcorn.' Liefwaard: 'We kunnen ook een bijeenkomst organiseren over hoe je nou colleges moet aanvliegen.'

Maar sommige vakken door drukte noodgedwongen gestreamd

Femke de Bakker van studentenpartij CSL wilde weten wat het beleid is van de faculteit als het gaat om onderwijs. Alleen op de campus, of ook online? 'Het beleid is op locatie lesgeven', zei Ton Liefwaard van het rechtenbestuur. 'Niet in alle gevallen is dat mogelijk. In het tweede jaar van de bachelor zitten zoveel studenten dat er niet voor iedereen ruimte is in de collegezalen. We zouden de grote colleges drie keer kunnen inboeken, maar dat levert problemen op. Voor die grote vakken hebben we dan ook helaas moeten kiezen voor een hybride variant. Die colleges worden voorlopig gestreamd. De ervaring is dat alles over een paar weken wel weer gaat passen.' Alle hoorcolleges worden overigens opgenomen, vertelde Liefwaard verder. 'De vakken bepalen zelf wanneer die colleges online worden gezet. Dat kan meteen zijn, of bijvoorbeeld een paar weken voor het tentamen.'

Energiekosten studenten worden wellicht vergoed

De gemeente Den Haag kijkt of studenten via de individuele bijzondere bijstand geholpen kunnen worden met de hoge energieprijzen. Dat kan de energietoeslag niet vervangen, maar een landelijke oplossing is nog niet in zicht.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN EN EMIL BEINEMA

D66 diende daarvoor een motie in bij de Haagse gemeenteraad. Wethouder Arjen Kapteijns kijkt of studenten hiervoor in aanmerking kunnen komen, als ze 'écht in financiële problemen' komen, maar benadrukt vooral dat hij samen met andere grote steden stevig lobbyt bij de minister voor geld om studenten te ondersteunen. De bijzondere bijstand is er eigenlijk om mensen met een laag inkomen te helpen met onvoorziene dringende uitgaven, die niet via andere toeslagen worden vergoed: bijvoorbeeld een grote reparatie, een verhuizing, babyspullen of bepaalde ziektekosten. D66-raadslid Yousef Assad, die de motie indient, verzocht het college om de voorwaar-

den te herzien, zodat studenten er ook aanspraak op kunnen maken. Een mooi idee, laat de Landelijke Studenten Vakbond (LSVB) in een reactie weten, maar geen vervanging voor de landelijke energietoeslag. 'Dit voorstel kan een manier zijn om sommige studenten te helpen, maar volgens ons en volgens de rechter kun je studenten niet blijven uitsluiten van de generieke maatregel.' Sinds die uitspraak zitten gemeenten in een lastig parket: ze hebben niet genoeg middelen om studenten dit geld ook werkelijk te kunnen geven. Een landelijke oplossing voor studenten die door de gestegen energiekosten en hoge inflatie in financiële problemen komen, is er nog niet. Het Kamerdebat erover, dat vorige week zou plaatsvinden, werd uitgesteld. Ministers Carola Schouten (Armoedebelid, Participatie en Pensioenen) en Robbert Dijkgraaf (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) zouden woensdag met vakbond FNV en de LSBV praten over een energiecompensatie voor studenten, maar ook dit gesprek is tot nader order uitgesteld.

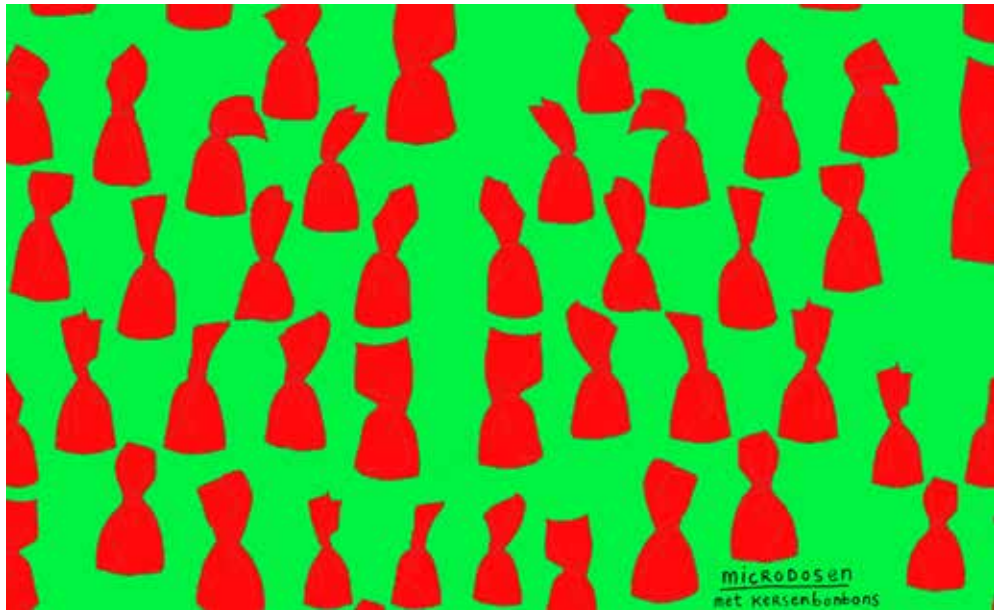
Proctorio discrimineert niet (zegt het bedrijf zelf)

Onderzoek van Proctorio heeft niet aangetoond dat de antispieksoftware discrimineert. Dat schrijft minister Robbert Dijkgraaf in een antwoord op Kamervragen.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

VU-student Robin Pocornie stapte in juli naar het College voor de Rechten van de Mens, omdat de surveillancesoftware Proctorio haar vanwege haar donkere huidskleur niet zou herkennen als mens. Maar onderzoek heeft discriminatie is niet aangetoond, schrijft onderwijsminister Robbert Dijkgraaf in een antwoord op vragen van de Tweede Kamer. De minister geeft geen details, enkel dat het onderzoek is uitgevoerd door de softwareproducent zelf: 'De Vrije Universiteit geeft aan dat zij niet hebben kunnen vaststellen dat de software discrimineert, op basis van een vertrouwelijk onderzoek van het bedrijf dat deze software maakt.' Tweede Kamerlid Jeanet van der Laan (D66) vroeg Dijkgraaf in juli om opheldering, nadat de student Pocornie in een interview met *de Volkskrant* vertelde hoe de software haar alleen

herkende als mens als een lamp vol in haar gezicht scheen. Destijds reageerde de Vrije Universiteit dat een extern onderzoek zou worden uitgevoerd door Proctorio zelf. Ook onderzocht de Faculteit der Bètawetenschappen zelf de klacht, maar vond geen aanwijzing dat er sprake was van discriminatie. 'Zij kunnen echter geen objectief verband vaststellen tussen de huidskleur van de student en het al dan niet naar behoren functioneren van het digitale toezicht', aldus Dijkgraaf. Van Der Laan vroeg of de minister in gesprek zou gaan met de VU over de kwestie, maar volgens Dijkgraaf 'is het van belang dat er gezamenlijk met de student in deze casus tot een oplossing gekomen wordt'. Het is aan de universiteit zelf om klachten af te handelen. Ook ziet hij er weinig in om in te grijpen bij software die universiteiten gebruiken. Dat is de verantwoordelijkheid van onderwijsinstellingen zelf: 'Onderwijsinstellingen gaan zelf over de inkoop en het gebruik van software en technologie en dragen daarin dus zelf verantwoordelijkheid. Ik roep onderwijsinstellingen daarom op om kritisch te kijken naar de door hen gebruikte software.'

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4,500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 3 leerlingen groep, 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs**: *Engels, mens en maatschappij, vmbo basis/kader klas 3. *Wiskunde, Engels, brugklas havo, vwo. *Wiskunde, brugklas vmbo, basis/kader. *Rekenen, mbo, 3f. *Nederlands, natuurkunde,

2 vmbo. *Nederlands, wiskunde, brugklas havo. **Leiden-Zuid**, *3 leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 AA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl

Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Emiel Beinema (stagiair)
e.s.beinema@umail.leidenuniv.nl

Medewerkers: Pim Bakx | Remco Breuker | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Oscar van Putten | Maia de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023 – 571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad>

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israël (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmann | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

CULTUUR

‘Je kan de zelfkiek zien als een selfie avant la lettre’

W.F. Hermans, Zelfportret in sigarettenautomaat, Kopenhagen, augustus 1960, © erven W.F. Hermans

Litteraire selfies

Willem Frederik Hermans was niet alleen een begenadigd schrijver, hij maakte in zijn leven ook bijna 15.000 foto's van dieren, vervallen gebouwen en zichzelf. ‘Soms denk ik: wees flink en gooi ze allemaal weg.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

‘Domme kritieken op mijn romans laten mij eigenlijk onverschillig (...) maar foto's kunnen, evenmin als de grappigheid van een mop, met woorden worden verdedigd en daarom word ik droevig als iemand mijn foto's lelijk vindt’, biechte Willem Frederik Hermans in 1961 op in *Het Parool*. Hermans is vooral bekend dankzij zijn grote bijdrage aan de Nederlandse literatuur met werken als *De donkere kamer van Damokles* (1958), *Nooit meer slapen* (1966) en *Ik heb altijd gelijk* (1951), maar veel minder bekend is dat hij een grote liefde koesterde voor fotografie. Sterker: hij probeerde eind jaren vijftig toegelaten te worden tot de fotovakschool - wat niet lukte - en liet zich in 1958 registreren bij de Kamer van Koophandel als ‘Persfotobedrijf W.F. Hermans’.

Toch zouden vanuit de meeste van zijn foto's privé blijven. Met de nodige zelfspot verklaarde Hermans in *Het Parool*: ‘Deze foto's worden [...] door bijna niemand anders mooi gevonden. Ik hoef ze niet naar een fotowedstrijd te sturen, geen tijdschrift zou ze willen plaatsen, geen uitgever zal het in zijn hoofd halen er een boek mee te vullen.’

Toch is er nu een expositie, in het Fotomuseum Den Haag: *Vrij belangrijke foto's* - vernoemd naar Hermans' privéarchief. Uit bijna 15.000 foto's - kleurendia's, zwart-witfoto's en negatieven - selecteerden curatoren Piet Schreuders en Bram Oostveen er bijna zestig. ‘Dat heeft ongeveer tweeënhalve jaar geduurd’, vertelt Schreuders. De meeste foto's zijn niet eerder vertoond.

‘Als je puur kijkt naar de fotografie is het verdienstelijk amateurwerk’, geeft hij toe. ‘Het kan echt niet wedijveren met de grote namen in de fotografie. Maar zo moet je het ook niet bekijken: iedere foto die hij heeft gemaakt maakt de kennis over hem groter. Zijn fotografie is nog behoorlijk onontgonnen terrein.’ De curatoren kregen onder zeer strikte voorwaarden toegang tot het gesloten archief. ‘Het is door Hermans geschonken aan de Koninklijke Bibliotheek onder voorwaarde dat het dertig jaar na zijn dood (2025, *red.*) pas zou worden geopend’, vertelt Schreuders. ‘Als je het letterlijk neemt is zijn wens verbroken, maar het Willem Frederik Hermans instituut, dat zijn nalatenschap beheert, respecteert het zo getrouw mogelijk. Het blijft een gesloten archief. Wat er na 2025 mee gebeurt weet nog niemand.’

Wie de tentoonstelling bezoekt, maakt meteen kennis met Hermans' zelfkiekjes. Een woord dat hij zelf bedacht voor de foto's waarop hij zichzelf vastlegde. Ze doen denken aan selfies, met het verschil dat Hermans de lens niet op zichzelf richt, maar op een voorwerp dat zijn gestalte weerspiegelt: (auto)spiegels, pannensets, etalageruiten, koplampen en sigarettenautomaten. ‘Hij was hier niet de eerste mee’, weet Schreuders. ‘Maar je kan de zelfkiek zien als een selfie avant la lettre.’

Ook maakte Hermans gebruik van een timer of zelfontspanner. Over zijn zelfportret ‘Ik las’ uit september 1944, waarop hij ogenschijnlijk geconcentreerd een boek aan het lezen is, verklaarde hij echter: ‘Ik hield mijn rechterarm naar be-

neden en mijn rechterhand trok aan een draad die de sluiters van het ouderwetse, op een statief gezette fototoestel in werking stelde. Ik las niet, ik fotografeerde.’

Een van de camera's waarmee Hermans foto's maakte, had hij gekocht ‘door cadeaubonnetjes van Sunlightzeep op te sparen’. Maar in 1957, toen hij in de leer ging bij vriend en fotograaf Nico Jesse, kocht hij een Leica van Jesse over. ‘Leica's zijn zo mooi!’ verklaarde hij in modeblad *Avenue*. ‘En hun schoonheid is van de soort die de indruk geeft ontstaan te zijn, zonder dat iemand bijzonder zijn best heeft gedaan iets moois te maken.’

Schreuders: ‘De Leica is de Rolls-Royce onder de camera's. Hermans gaf de camera ook een sleutelrol in zijn roman *De donkere kamer van Damokles*. Na de aanschaf is hij meteen naar Parijs gegaan om er te fotograferen.’

Daar, en in tal van andere steden, probeerde hij op straat de chaos en het verval in beeld te brengen, thema's die ook terugkeren in zijn literaire werk. Afgebladderde affiches op Parijse muren, vervallen gebouwen in Brussel, verkrotte huizen in Dublin of het Noorweegse Tromsø en gesorteerd puin in Noord-Zweden. ‘Hermans vond dat alleen de fotografie de chaos kan uitbeelden zoals die is’, zegt Schreuders. Bovendien gebruikte hij de foto's als een soort notitieboekje voor zijn boeken. ‘Zijn beschrijvingen zijn erg visueel’, vertelt Schreuders, ‘omdat hij soms letterlijk beschreef wat hij daarop zag. De foto's zijn dus ook van enorme waarde voor de literatuurgeschiedenis.’

Hoewel Hermans behoorlijke ambities koesterde, zat zijn verlegenheid hem in de weg zodra hij mensen moest fotograferen. Vooral bij vrouwen was dit een probleem. Zijn leermeester Nico Jesse vond bijvoorbeeld dat je mensen zo dicht mogelijk moest benaderen. Hermans bleef altijd op afstand en fotografeerde vrouwen liever ongemerkt. Zo is de foto ‘Betragt’ uit 1960, waarop Hermans een zoenend stel vastlegt, gemaakt vanuit de struiken. Een Parijse vrouw op een scooter (‘Verkeersdeelnemer’, 1957) blijft hardnekkig voor zich uit kijken, terwijl Hermans voor zijn doen vrij dicht bij haar staat.

Sommige van zijn vrouwenportretten zijn wel geslaagd, vindt Schreuders, maar dan gaat het om goede vriendinnen of echtgenotes van goede vrienden. Hermans bleef dus in zijn comfortzone en koos voor ‘veilige’ onderwerpen: straten, kleine kinderen, dieren of zichzelf.

‘Soms heb ik de neiging om te denken: al die foto's die ik maak, wees nu eens flink, zet de vullisbak open en gooi ze allemaal weg’, zei Hermans tegen de *Volkskrant*. ‘Dan weer denk ik: nee, ze zijn allemaal even mooi. Dat heb ik bij schrijven niet. Dan weet ik precies of ik het moet verscheuren of niet.’

De tentoonstelling *Vrij belangrijke foto's* is te zien tot en met 8 januari 2023 in het Fotomuseum Den Haag. **Piet Schreuders en Bram Oostveen**, *Willem Frederik Hermans – Vrij belangrijke foto's*, Uitgeverij Hannibal, €45

Peter (31) veel te druk met ongevraagd levensadvies geven aan de nieuwe lichting sjaarzen om baan te zoeken

DE DAS

Het kan soms wel luid worden'

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO MARC DE HAAN

Huis: Chat-au-Pluq
Grootte: 18m²
Kost: € 390
Bewoners: 4

Je speelt gitaar, maar hier ligt ook een veel grotere hoes. Hoe zit dat?
'Ik speel ook contrabas, maar die heb ik nu uitgeleend aan een vriendin. Toen ik in Leiden ging studeren, ging ik zingen in het koor van Collegium Musicum (CM). Bij de uitvoeringen samen zingen met het orkest was al heel leuk, maar het leek me nog vetter om in dat orkest te spelen.
'Mijn vader speelt ook contrabas. Ik kon van hem les krijgen en toen heb ik op mijn negentiende zo'n ding gekocht.

Daarnaast blijf ik nog steeds bezig op de gitaar. Als puber ben ik ooit opstandig overgestapt op elektrisch, maar toen ik naast mijn studie een minor aan het conservatorium kon volgen met akoestische gitaar, heb ik die weer opgepakt. Inmiddels ben ik bezig een funk-coverband op te zetten, dus nu wissel ik het weer af.'

Klagen je huisgenoten nooit over al die muziek?
'Nee, eigenlijk niet. Iedereen hier speelt een instrument of zingt. Als er een plek vrijkomt, vragen we altijd eerst binnen CM of er nog iemand een kamer zoekt, pas daarna zoeken we daarbuiten. Op dit moment wonen er twee violisten,

een zanger en ik. Het is juist heel leuk dat we allemaal van muziek houden en begrijpen dat je regelmatig thuis moet oefenen.
'Soms spelen mensen samen en dan kan het wel luid worden. Er woonde hier een huisgenoot die klarinetduetten speelde. Maar dan zet je je koptelefoon op en kan je weer door.'

Hebben die Spaanse woorden op je whiteboard ook met de gitaar te maken?

'Nee, eigenlijk niet. Er is wel een Spaanse muziekstijl met gitaar, *flamenco*, die ik graag zou willen beheersen. Dan moet je niet alleen een aantal bijzondere technieken eindeloos oefenen, maar ook binnen een bestaand stuk *on the spot* improviseren. Maar Spaans leren is daar niet voor nodig. Dat heb ik een tijdje gedaan toen ik een half-Spaanse vriendin had. Toen gebruikte ik apps als Duolingo en dit bord om de taal te leren. Dat deed ik een tijdje heel toegewijd, maar daarna met ups en downs.'

Er hangen hier ook veel kaarten. Heeft dat te maken met je studie?

'Mijn studie gaat niet direct over kaarten, maar het heeft er wel mee te maken. Ik heb eerst sterrenkunde gestudeerd, daarin kijk je heel veel omhoog. In *Geoscience & Remote Sensing* gebruiken we juist satellieten om omlaag te kijken. Voor mijn afstudeerproject probeer ik die gebieden te combineren en de technieken van sterrenkunde toe te passen om van buitenaf naar de aarde te kijken.'

COLUMN | MAIA DE QUAY

Help: ik ben een international geworden

Lieve lezer, ik kom vandaag met een moeilijke boodschap. Naast dat ik afgelopen lente al berichtte dat ik naar D'n H**g verhuisd was, is het overspel dit keer echt compleet. Ter ere van een Erasmus-uitwisseling zal ik me het komende semester namelijk in Edinburgh begeven.

Zoals u wellicht begrijpt, brengt dat nogal wat veranderingen met zich mee maar een van de belangrijkste dingen waar ik aan zal moeten wennen, is dat ik hier nu door het leven ga als internationale student, in de volksmond ook wel een *international* genoemd.

Nog voordat ik vertrok werd ik al geconfronteerd met een pijnlijke waarheid.

Zodra het ging over huren en verhuuren bleek er weinig over te blijven van de principes van mijn wat ik toch zou willen

bestempelen als redelijk linkse en progressieve studentenvrienden.

Misschien is het te wijten aan de overspannen woningmarkt, de algehele stress rondom de maandelijkse vaste lasten of de misselijkmakende inflatie, maar toen ik een onderhuurder zocht voor mijn kamer in Den Haag, kreeg ik meermalen vragen als 'Hoeveel euro ga je je onderhuurder meer vragen per maand?' en 'Ga je ze ook geld vragen voor het gebruik van je fiets?'

Tijd voor herevaluatie, want mijn vrienden klonken ineens als de eerste de beste vvd'er in wording. Ja, je kán het doen, want ja, 'internationals betalen toch wel'. Maar dan moet je wat mij betreft ook kappen met uitgebreid verslag doen over je aanwezigheid op het woonprotest en het delen van smaakvolle infographics vol met De Juiste Meningen op je

Insta-Stories - iets met een mes en twee kanten, ofzo.

Goed, toen moest het hele feest in Schotland nog beginnen. Twee dagen voor vertrek - ik herhaal: twee (21) dagen voor vertrek - heb ik een kamer weten te bemachtigen. Ook hier zitten alle hostels vol met internationale studenten en zijn er nu nog (een week na aankomst)

mensen die wachten op bericht van de universiteit over hun aanmelding voor university housing. Tot nu toe is die boodschap steeds: sorry, nog steeds vol - probeer 't morgen nog eens of meld je aan voor de wachtlijst.

En daarna volgt meteen een mail waarin staat: sorry, wachtlijst ook nog steeds vol - probeer 't morgen nog eens.

Het hele ding is dat je je aanmeldt voor een veelbelovend programma dat draait om het krijgen van een geweldige en unieke ervaring, en dat het nogal zuur is als je na een jaar vol met formulieren invullen, vakken kiezen, online Q&A's bijwonen en financiën regelen, wordt ontvangen in een land waar het lijkt alsof ze je niet willen hebben doordat ze, ik noem maar wat, extra geld bovenop een al hoge huur te vragen of te veel studenten aannemen waardoor ze een grote groep geen onderdak kunnen bieden. Gelukkig heb ik er vertrouwen in dat al mijn mede-internationals en ik onze geweldige en unieke ervaring wel zullen krijgen, maar tot die tijd: doe eens lief tegen een international.

Lord knows we need it.

MAIA DE QUAY is student rechten

Tijd voor herevaluatie: mijn vrienden klinken ineens als vvd'ers